

Juni 2025

Update

ONDERZOEK

Hoe versterken
windturbines het
zeeleven?

CAMPAGNE

De 24 uur
voor de
Stadsnatuur

ARTIKEL

PesticideVrij-Dag:
voor een gifvrije
toekomst

NATUUR
& MILIEU

Laat zien dat het kán

Weg met de Catshuiskater

Marjolein Demmers,
directeur Natuur & Milieu:
‘Intussen blijven wij keihard
werken aan oplossingen’

‘Waar wachten
we nog op?’

Vanochtend werd ik wakker met een kater. Geen kater van een feestje, maar een Catshuiskater. U leest dit later, maar ik schrijf deze column de ochtend na het tweede stikstofoverleg met de ministeriële commissie-Schoof – in het leven geroepen om eindelijk vaart te maken met de aanpak van het stikstofprobleem. Een probleem dat Nederland inmiddels al zes jaar in zijn greep houdt.

Toch bleef het weer bij praten. Geen concrete besluiten, geen scherpe keuzes. Terwijl we allang weten wat nodig is. Commissie-Remkes, het Planbureau voor de Leefomgeving, de Raad voor de Leefomgeving, wetenschappers, coalities van bedrijven en natuurorganisaties – allemaal zijn ze het erover eens. De oplossingen liggen op tafel. Ze zijn juridisch houdbaar, uitvoerbaar en ecologisch noodzakelijk. Waar wachten we nog op?

En dus: wat doe je met zo’n kater? Naar buiten. Letterlijk. Want daar gebeurt gelukkig wél van alles.

Neem de Noordzee. We ontdekken steeds meer over het leven onder water – en hoe we windparken zó kunnen ontwerpen dat ze het zeeleven juist versterken. Een simpel gat in een paal kan al dienen als schuilplek voor vissen, schelpdieren en krabben. Met slimme aanpassingen wordt techniek ineens natuurvriendelijk.

Ook goed tegen een kater: PesticideVrij-Dag. Een krachtige, vreedzame mars in Den Haag, gesteund door meer dan honderd organisaties. Onze voorstellen waren glashelder: meer onafhankelijk onderzoek, strengere toelatingseisen en échte ondersteuning voor duurzame landbouw. In deze *Update* leest u er meer over.

En dan: de zomer. Zomerset dan dit wordt het niet: op zaterdag 14 juni vieren we ‘24 uur voor de Stadsnatuur’. Doe mee aan een wandeling, een lezing of een workshop. Intussen blijven wij keihard werken aan oplossingen. Voor de natuur, voor de boeren, voor de toekomst. Met of zonder Catshuiskater.

Ik wens u een mooie zomer. ●

Kort nieuws

'Fix de huizen, niet alleen de energierekening'

Door stijgende gasprijzen loopt het aantal huishoudens dat de energierekening niet meer kan betalen de komende jaren op tot meer dan een half miljoen. Dat zijn meestal mensen met zowel slecht geïsoleerde (huur)woningen als lage inkomens. Het kabinet kan hen helpen door hun woningen te isoleren en warmtepompen te plaatsen. Dat kan hun energierekening blijvend halveren, blijkt uit onderzoek van adviesbureau Berenschot in opdracht van Natuur & Milieu.

→ [Zo houden we wonen betaalbaar](#)

15 maatregelen voor sterk en eerlijk klimaatbeleid

Hoe zorgen we ervoor dat we onze CO₂-doelstellingen voor 2030 halen? Het huidige klimaatbeleid schiet tekort, en dus stelden we een plan op met vijftien effectieve maatregelen. Dit plan zorgt voor klimaatwinst, laat de vervuiler eerlijk betalen én beschermt de schatkist. Onze directeur Marjolein Demmers ging hierover in gesprek met minister Sophie Hermans.

→ [Zo halen we wat ons betreft de doelen wél](#)

Onderzoek milieu- en gezondheidsschade van de industrie

De vervuilende industrie veroorzaakt schade en de samenleving betaalt de prijs. Rond grote industrieterreinen ademen bewoners vervuilde lucht in, komen giftige stoffen in het water terecht en raakt de natuur steeds verder beschadigd. Dat leidt tot verzuring van de bodem, tekort aan schoon (drink)water en afname van biodiversiteit. Maar ook tot serieuze gezondheidsproblemen zoals luchtwegklachten, longkanker en zelfs vroegtijdige sterfte. Uit ons onderzoek blijkt dat de Nederlandse industrie jaarlijks minstens 7 miljard euro aan schade veroorzaakt aan onze leefomgeving.

→ [Ontdek de echte kosten van vervuiling](#)

Minder zware auto's en meer deelmogelijkheden

Minder SUV's en meer autodelen bespaart tot wel 30 procent aan grondstoffen. Dat blijkt uit onderzoek in opdracht van Natuur & Milieu. Door de groei van zware SUV's te beperken en deelauto's te stimuleren, verminderen we niet alleen het grondstofverbruik, maar ook de CO₂-uitstoot. Slim beleid op dit gebied is cruciaal voor een duurzame toekomst en minder afhankelijkheid van mijnbouw.

→ [Meer grondstoffen in de toekomst](#)

Nederland versteent: steeds minder groen in de stad

Steeds meer mensen leven in buurten van beton, steen en asfalt. De afgelopen vijf jaar daalde het aantal vierkante meter groen per huisadres met maar liefst 24 procent. Dit blijkt uit ons onderzoek in de dertig grootste gemeenten van Nederland. Dat is zorgwekkend, want groene buurten zijn essentieel voor een gezonde en leefbare stad. We deden een oproep aan de minister van Volkshuisvesting Keijzer om de steden groen, gezond en geliefd te houden.

→ [Bekijk de uitkomsten en onze aanbevelingen](#)

Pesticide Vrij-dag: voor een gifvrije toekomst

Op het eerste gezicht hebben de Parkinson Vereniging, FNV en Natuur & Milieu misschien niet zoveel gemeen. Maar sinds 2023 trekken we samen op met een gedeelde overtuiging: het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen moet drastisch omlaag. Voor de gezondheid van mensen, milieu en de natuur.

In de huidige landbouw worden nog altijd veel bestrijdingsmiddelen gebruikt', vertelt Berthe Brouwer, programmaleider Bestrijdingsmiddelen bij Natuur & Milieu. 'Dat heeft grote gevolgen. De bodem verarmt, het water raakt vervuild en de biodiversiteit neemt af. Bovendien zijn sommige middelen schadelijk voor onze gezondheid. Daarom werken wij samen met FNV en de Parkinson Vereniging. Elk vanuit onze eigen invalshoek. Natuur & Milieu richt zich op de impact op natuur, water en biodiversiteit. De Parkinson Vereniging maakt zich zorgen over de relatie tussen pesticiden en parkinson. En FNV zet zich in voor een veilige werkomgeving voor mensen die met deze middelen werken. Samen staan we sterker.'

Ook Nickie van der Wulp, directeur van de Parkinson Vereniging, benadrukt het belang van die samenwerking: 'Elk van ons brengt een ander perspectief in. Dat maakt onze boodschap krachtiger. We spreken verschillende beleidsmakers aan en versterken elkaar in onze lobby. Zo vergroten we de kans op echte verandering.'

Lange tijd werkten de drie organisaties vooral achter de schermen. Bijvoorbeeld in de lobby tegen verlenging van het gebruik van glyfosaat, een omstreden bestrijdingsmiddel. Maar op vrijdag 11 april trokken we samen naar buiten met een krachtig signaal: tijdens de landelijke PesticideVrij-Dag in Den Haag riepen we de overheid op tot beter beleid.

**'De bodem verarmt,
het water raakt
vervuild en de
biodiversiteit neemt af'**

Eén boodschap, gedragen door velen

Op de Laan van Reagan en Gorbatsjov liep een enorme kleurrijke en vreedzame stoet: 'Appel, peer, prei. Pesticide Vrij!' Onder de deelnemers waren vertegenwoordigers van 120 organisaties die onze Oproep tot Actie steunen. In dat manifest reiken we de politiek concrete oplossingen aan om het gebruik van pesticiden terug te dringen.

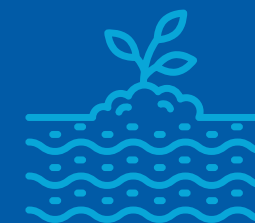
De manifestatie werd gevolgd door een krachtig podiumprogramma. Zo verscheen Monique Bosman als levend kunstwerk. Monique kreeg op haar 58ste de diagnose parkinson. Met haar opvallende pak wil ze het onzichtbare zichtbaar maken: de onzichtbare pesticiden die mogelijk haar ziekte veroorzaakten. En de onzichtbare schade aan onze hersenen.

Ook akkerbouwer Krispijn van den Dries nam het woord. Hij werkt biologisch-dynamisch en liet zien dat het anders kan. Tegelijkertijd benadrukte hij hoe belangrijk financiële steun is voor boeren die willen omschakelen. Er is meer kennis nodig, meer onderzoek en slimme technieken zoals robots die handwerk kunnen verlichten.

Daarnaast wees hij op de rol van supermarkten om gezonde keuzes makkelijker te maken voor consumenten. Tot slot namen Christine Teunissen (Partij voor de Dieren), Laura Bromet (Groen-Links-PvdA), Anne-Marijke Podt (D66) Sandra Beckerman (SP) en Gerben-Jan Gerbrandy (D66, Europarlementariër) onze Oproep tot Actie in ontvangst. Marjolein Demmers van Natuur & Milieu, Nickie van der Wulp van de Parkinson Vereniging en Ivan Ivanov van FNV overhandigden deze namens de drie initiatiefnemers, zes inhoudelijke bondgenoten, 120 ondersteunende organisaties, het aanwezige publiek én de ruim 7.500 mensen die online hun steun betuigden. Een krachtig signaal: samen staan we sterker.

Reizende tentoonstelling

De manifestatie was geen eindpunt, maar juist het begin. De komende maanden trekken Natuur & Milieu, Parkinson Vereniging en Parkinson NL samen door het land met een reizende tentoonstelling. We brengen daarin de gevolgen van pesticiden voor mens, dier en natuur in beeld. ●

Onze Oproep tot Actie:

- Pas het voorzorgsbeginsel toe: sta geen bestrijdingsmiddelen toe als er twijfel of onduidelijkheid is over de schadelijke gevolgen voor onze gezondheid of ecosystemen.
- Bescherm de gezondheid van werknemers in de land- en tuinbouw en van omwonenden, onder andere door betere voorlichting en door het instellen van brede spuitvrije zones rondom woningen, scholen en zorginstellingen.
- Bescherm de natuur en het (drink)water door het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen sterk te verminderen en te investeren in natuurinclusieve landbouw zonder bestrijdingsmiddelen en kunstmest.

→ [U leest de hele Oproep tot Actie op onze website](#)

Krabben, kreeften, anemonen en roofvissen:

Hoe windturbines helpen om het zeeleven te versterken

Een ecoduct waar egels en andere dieren veilig overheen wandelen, gebouwen met nestkasten voor vleermuizen, een park op het dak van een winkelcentrum: natuurinclusief ontwerp wordt steeds vaker toegepast. En dat is goed nieuws. Het betekent dat we bij de aanleg van gebouwen, wegen en andere bouwwerken ook kijken hoe we de natuur kunnen helpen. Niet als sluitpost, maar als uitgangspunt. Zo maken we ruimte voor mens én natuur.

Dit kan ook in zee. Want waarom zouden we de Noordzee – het grootste natuurgebied van Nederland – níét betrekken in onze duurzame plannen? Precies die vraag staat centraal in het programma De Rijke Noordzee, een samenwerking van Natuur & Milieu en Stichting De Noordzee. In Nederlandse windparken op zee mag niet gevestigd worden, dus dit biedt een prachtige kans om juist hier de onderwaternatuur te versterken.

Windturbines als kraamkamer voor zeeleven

Een mooi voorbeeld is windpark Hollandse Kust Zuid, beheerd door energiebedrijf Vattenfall. In de turbines zitten zogeheten waterverversingsgaten. Die zijn in eerste instantie aangebracht om het

roestproces tegen te gaan, zodat de windturbines langer meegaan. Maar zou dit ontwerp ook een functie kunnen krijgen voor de biodiversiteit onder water? De Rijke Noordzee ging samen met Vattenfall en andere partners in zee om dit te onderzoeken.

Het leidde tot een vernieuwd ontwerp, vertelt Tim Wilms, marien ecooloog bij Vattenfall: 'We maakten de waterverversingsgaten in deze turbines groter en dichter bij de zeebodem. Zo zijn ze toegankelijk voor roofvissen zoals kabeljauw en voor kreeften, krabben en andere zeedieren.'

Samen met Wageningen University & Research, Deltares en de innovatieve start-up Seaward onderzoekt De Rijke Noordzee wat deze gaten

doen met de biodiversiteit. Tim: 'Voor het eerst wordt er ook echt in de turbines gemonitord, met geavanceerde apparatuur. Uniek, want normaal monitoren we alleen buiten de windpalen. Op de camerabeelden zien we dat er veel leven aanwezig is in en rond de turbines! Door middel van sensoren doen we tevens metingen om te zien of er genoeg zuurstof en nutriënten aanwezig zijn om het zeeleven binnen in de turbines te behouden; dat lijkt tot zover positief te zijn. Daarnaast zijn we benieuwd of mosselen en andere dieren die zich hechten aan oppervlakten, goed gedijen in de turbines en zich daar voortplanten.'

‘Op de camerabeelden zien we veel leven rond de turbines’

De uitkomsten zijn veelbelovend. Tijdens de laatste missie eind 2024 ontdekten we een levendig onderwaterlandschap: krabben, zeesterren, vissen en anemonen hadden de turbines ontdekt als schuil- en voedselplek.

Natuur versterken met duurzame energie

Deze ontdekking biedt perspectief. Want als deze aanpassing in de bouw van windturbines een positief effect heeft op de biodiversiteit, kan dit windpark een voorbeeld zijn voor andere. Met alle projecten doet De Rijke Noordzee veel kennis en ervaring op over natuurversterking in windparken. Al deze inzichten worden gebundeld in de Toolbox: een digitale omgeving boordevol inzichten, tips en inspiratie rond natuurversterkingsprojecten in windparken op zee.

Voor Natuur & Milieu is dit een belangrijk uitgangspunt: duurzame energie moet niet alleen schoon zijn, maar ook de ruimte geven aan natuur. De windparken op zee bieden daarin unieke kansen. Door in het ontwerp al rekening te houden met de onderwaternatuur, kunnen we energie opwekken én ecosystemen versterken. ●

→ [Duik dieper in natuurontwikkeling op de Noordzee.](#)

Doet u mee op 14 juni?

Er worden door het hele land verschillende activiteiten georganiseerd. Waarschijnlijk ook in uw buurt. Van een yogales in een stadspark tot een wildplukwandeling. Alle activiteiten komen op een interactieve kaart op onze website. Elke activiteit heeft een pagina met daarop alle informatie die voor deelnemers van belang is. Hoe meer activiteiten er worden aangemeld, hoe groter het succes van deze eerste '24 uur voor de Stadsnatuur' – en hoe meer aandacht voor het vergroenen van onze buurten!

→ [Bekijk de activiteiten of meld zelf een activiteit aan](#)

De mooiste groene plekjes, gewoon om de hoek

Op 14 juni 2025 houdt Natuur & Milieu de allereerste '24 uur voor de Stadsnatuur'. Een landelijk evenement dat stadsnatuur in het zonnetje zet. Door heel Nederland vinden op die dag activiteiten plaats die laten zien hoe waardevol groen in de stad is. Een rondleiding door een stadspark, een workshop natuurfotografie of een buurtpicknick. Met elkaar ervaren we hoe belangrijk natuur dicht bij huis is.

Onze steden worden steeds voller en raken steeds meer versteend. Tegelijkertijd weten we hoe belangrijk groen is voor een gezonde en fijne leefomgeving. Bomen, planten en bloemen zorgen voor verkoeling op hete dagen, vangen regenwater op en verbeteren de luchtkwaliteit. Bovendien zorgt meer groen voor meer biodiversiteit. Natuur dicht bij huis verlaagt zelfs stress en nodigt uit om elkaar te ontmoeten.

Rijke en verrassende wereld

Tijdens het evenement wordt er onder andere een wildplukwandeling georganiseerd. Initiatiefnemer Esther de Groot: 'Tijdens de wildplukwandeling laat ik zien hoe rijk en verrassend de wereld van eetbare wilde planten is. Door met aandacht de natuur in te gaan, ontdek je ook iets in jezelf. Over waar jij van oplaadt en hoe je opnieuw verbinding kunt maken – met jezelf, elkaar en het grotere geheel.' ●

'Door met aandacht de natuur in te gaan, ontdek je ook iets in jezelf'

Onze campagnestrategie Baudien Bosma: 'Uit onderzoek blijkt dat miljoenen mensen wonen in wijken waar groen schaars is. Daarom brengen wij bewoners, gemeenten en bedrijven samen om hier verandering in te brengen. Met '24 uur voor de Stadsnatuur' willen we zo veel mogelijk mensen laten ervaren hoe waardevol stadsnatuur is.'

De paardenbijter en Den Haag

Dieuwertje Penders,
persvoorlichter Natuur &
Milieu: 'Met scherpe ogen de
realiteit van nu observeren'

De paardenbijter, het lantaarntje en de noordse winterjuffer, het lijken personages uit een kinderboek, maar het zijn libellen. Kleine luchtraketten met ogen als caleidoscopen: tienduizenden facetten die hun hele hoofd bedekken en ze een bijna 360-gradenblik geven. Perfect voor de jacht. Helaas minder opgewassen tegen klimaatverandering en verdroging. Uit nieuw onderzoek van de Vlinderstichting en het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat hun aantal sinds 2008 met ruim 25 procent is afgenomen. Dit nauwkeurige beeld van de libellenpopulatie hebben we te danken aan vrijwilligers. Sinds eind jaren negentig turven zij op vaste locaties, iedere twee weken opnieuw.

Daags na dit rapport volgt een ander alarmerend bericht: 1.300 schimmelsoorten op de internationale rode lijst, aldus natuurorganisatie IUCN. Geen knuffeldieren, die schimmels, maar onmisbaar voor onze bodem, ecosystemen, of als basis van medicijnen. Ook hier die onvermoeibare wetenschappelijke toewijding: het ontleden en determineren van ontelbare schimmeldraden. Dag in dag uit.

En dan naar de politiek. Terwijl de (burger)wetenschap laat zien hoe fascinerend en kwetsbaar de natuur is, lijkt de politiek steeds onverschilliger. De klimaatcrisis? Even geen prioriteit. Een CO₂-heffing voor de grote industrie? Opnieuw ter discussie. Klimaatdoelen halen? Daar moet je je niet op blindstaren. Alsof we weer terug zijn in de tijd waarin klimaatverandering vooral iets was voor thematische lespakketten op school en de onderzoekers van het KNMI.

Ja, de wereld is onrustig, met grote thema's als geopolitiek, economie, veiligheid. Maar als we ons daar blind op staren, missen we wat er onder onze neus verdwijnt. Het verhaal van de paardenbijter zal de politieke verhoudingen in Den Haag niet veranderen. Maar hoe mooi zou het zijn als de politici wat meer zouden lijken op die (burger)wetenschappers: met scherpe ogen de realiteit van nu observeren, met liefde voor diversiteit, koersvast en geduldig. Om zo de natuur en onze leefomgeving te beschermen. Steeds weer opnieuw, ook als het stormt. ●

'Terwijl de (burger)wetenschap laat zien hoe fascinerend en kwetsbaar de natuur is, lijkt de politiek steeds onverschilliger'

De Update is een uitgave voor donateurs en relaties van Natuur & Milieu en verschijnt twee keer per jaar. Bekijk eerdere edities op: www.natuurenmilieu.nl/update.

**NATUUR
& MILIEU**
Laat zien dat het kán

Contact over donateurszaken?

030-233 1328
donateurs@natuurenmilieu.nl
www.natuurenmilieu.nl

[Facebook.com/natuurenmilieu](https://www.facebook.com/natuurenmilieu)

[Linked.in/natuurenmilieu](https://www.linkedin.com/company/natuurenmilieu)

[Instagram.com/natuurenmilieu](https://www.instagram.com/natuurenmilieu)

Juni 2025 © Natuur & Milieu

Algemeen Nut
Beogende Instelling
ANBI

